

На маральна-этычную тэму ў Ф.Сіўко напісаны творы “Закон чалавечнасці”, “Вянок”, “Клёнік”, “Сад заповітны”, “Шанц” і некаторыя іншыя.

Герой прозы Ф.Сіўко ў нечым адрозны ад звычайнага, простага сярэднестатыстычнага чалавека. Вылучаецца сваімі дзівацкімі паводзінамі, складам думак, светапоглядам, часам з’яўляецца не прызнаным гэтым светам. У “Клёніку” (апаведзе эгаіста) герой зусім спіўся і цяпер займаецца нарыхтоўкай рэчэй для статку з такімі ж няўдаліцамі і неахайнымі маладзіцамі. Аднак у ім засталася не толькі звычка трымаць адзенне чыстым, але захавалася ў яго і чыстая душа.

Значная ўдача празаіка – нізка эсэ: тры падарожжы ў Рым, Пампеі, Асізы. Гэта не проста літаратурны пераказ пабачанага, а ўзвышаны роздум над велічнымі руінамі вечнага. Такія творы, як “Дзень ў Рыме”, “Горад-прывід з каменю і попелу” алегарычныя, вобразныя, адсутнічаюць недарэчныя словы ці выразы.

Не абмянае сваёй ўвагай Ф.Сіўко і такі жанр “малой” прозы, як дзённікавыя запісы. Для іх характэрна рэальнасць апісаных падзей, храналагічная паслядоўнасць выкладу, абавязковая прывязка да канкрэтнай даты. Дзённікі аўтара ўключаюць цікавыя, часам афарыстычна аформленыя гісторыі. Сам празаік вызначыў жанр падобных твораў, як згадкі з жыцця.

Як сапраўдны філосаф, Ф. Сіўко заклікае быць болей спагадлівым да людзей, бо кіданне камяні можа толькі той, хто сам грахоў не мае. Спрыяе адмаўленню ад канчатковага прысуду такі сродак, не вельмі запатрабаваны у нас, як іронія. Даволі часта пачуццё іроніі дапамагае празаіку не губляць веру ў людзей. Магчыма таму празаік часта выкарыстоўвае свабодныя формы “малой” прозы – запісы, развагі, эсэ.

Такім чынам, мастацкі свет творчасці Франца Сіўко чысты і светлы, крыху іранічны, у яго ўваходзіць з радасцю, з адчуваннем сваёй запатрабаванасці і неабходнасці. Няма сумнення, што ў асобе творцы з Віцебска мы маем таленавітага празаіка, які ўзбагачае родную літаратуру.

СТРУКТУРНЫЯ І СЕМАНТЫЧНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ МЯНУШАК, МАТЫВАВАНЫХ АНТРАПОНІМАМІ

Г.К. Семянькова

У антрапаніміі слова *мянушка* ўжываецца са значэннем ‘неафіцыйнае найменне чалавека, дадзенае па яго знешніх ці ўнутраных асаблівасцях, паводзінах, характары заняткаў, пасадзе, прозвішчы і інш.’. Мянуска з’яўляецца адной з найбольш старажытных антрапаніменных адзінак. Яна вельмі шырока выкарыстоўвалася ў якасці ідэнтыфікатара асобы ў дахрысціянскі перыяд. У старажытнасці мянушкі выконвалі найперш намінальна-ідэнтыфікацыйную і прафілактычна-пажадальную функцыі, сёння ж яны выкарыстоўваюцца найперш як сродак эмацыянальна-экспрэсіўнай характарыстыкі чалавека.

Мэта артыкула – выявіць структурныя і семантычныя асаблівасці сучасных неафіцыйных найменняў, што паходзяць ад прозвішчаў, уласных асабовых імён, мянушак. Матэрыялам для даследавання паслужылі найменні, сабраныя ў 2006 – 2009 гг. у вёсках Віцебскай вобласці, а таксама ва УА “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”. Агульная колькасць даследаваных адзінак – каля трохсот.

Прынята лічыць, што ў наш час мянушкі ўжываюцца ў асноўным у народна-дыялектнай мове, пераважна ў вясковым асяроддзі, аднак наш матэрыял сведчыць, што сфера іх выкарыстання больш шырокая: неафіцыйныя найменні вельмі папулярныя і ў студэнцкім асяроддзі.

Распаўсюджанымі з’яўляюцца мянушкі, што паходзяць ад прозвішчаў. Значная частка такіх адзінак звязана з найменнямі персанажаў літаратурных твораў, кіно, тэлебачання. Падабенства ў гучанні прозвішча носбіта мянушкі і наймення вядомага літаратурнага, мультиплікацыйнага ці кінагероя, культурнага ці палітычнага дзеяча – адна з прычын з’яўлення мянушкі: *Жырыноўскі* – ад Жарнасек, *Ленін* – ад Ільіноў, *Пушкін* – ад Тушкін, *Страшыла* – ад Страшноў, *Дзед Мазай* – ад Мазеў.

Часам прычынай узнікнення мянушкі з’яўляецца цяжкасць вымаўлення, незразумеласць семантыкі прозвішча: *Слесар* – ад прозвішча Снісар, *Мурзілка* – ад Мазура.

Частка адпрозвішчных мянушак утворана шляхам усячэння фіналі прозвішча (*Курс* – ад Курсік, *Кузя* – ад Кузьмянкава, *Амбра* – ад Амбразевіч), нярэдка з далучэннем суфіксаў *-ік/-ык-*, *-чык-* (*Усік* – ад Усава, *Шарык* – ад Шаравы, *Захарчык* – ад Захарава). Зрэдку ўсякаецца пачатак прозвішча (*Чук* – ад Раманчук, *Ніна* – ад Мамоніна), пачатак і фінальная частка (*Фіма* – ад Яфіменка, *Сечка* – ад Жарнасекаў).

Матывацыйнай базай мянушак могуць быць скарачаныя і бытавыя формы імён, напрыклад: *Кадзіла* – ад Аркадзь, *Дзюшка* – ад Надзюшка, *Валан* – ад Валянцін, *Гор* – ад Рыгор.

У асяроддзі моладзі частыя адыменныя мянушкі, што ўяўляюць сабой

1) іншомовні “адпаведнікі” афіцыйнага асабовага імя носьбіта: *Жулі* – ад Юлія, *Ляно́р* – ад Лена, *Ляон* – ад Леанід, *Джон* – ад Жэня, *Вано* – ад Ваня, *Вальдэмар* – ад Валеры, *Жанэ́т* – ад Жанна, *Боб* – ад Вова, *Рамэо* – ад Раман;

2) апелятыўныя “адпаведнікі”, якія супадаюць з імем наборам гукаў: *Воўк* – ад Вова, *Кактус* – Каця, *Алень* – Алена, *Радуга* – Радміла, *Кастыль* – Канстанцін, *Люцік* – Людміла, *Касцет* – Канстанцін, *Улітка* – Ульяна. Такія мянушкі могуць рыфмавацца з імёнамі, ад якіх паходзяць: *Сэр Гей* – Сяргей, *Юшка* – Ільюшка, *Ірыска* – Ірышка, *Карась* – Юрась, *Анаша* – Наташа, *Тыгр* – Ігар.

Іншы раз адыменная мянушка звязана з іменаваннем вядомага літаратурнага персанажа, спевака, актёра, палітыка: *Анегі́на* – носьбіт імені Яўгенія, *Шагал* – носьбіт імені Марк, *Каліноўскі* – носьбіт імені Канстанцін, *Паравоз* – ад Міколка (параўн. назву твора М. Лынькова “Міколка-паравоз”), *Вандам* – ад Вадзім, *Гарбачоў* – ад Міхаіл Сяргеевіч (прычына ўзнікнення мянушкі – супадзенне імя і імя па бацьку носьбіта і палітычнага дзеяча М.С. Гарбачова), *Лукашэнка* – мужчына, якога завуць Аляксандр Рыгоравіч, *Паплаўская* – жанчына па імені Ядвіга, *Церашкова* – па імені Валянціна.

Частка неафіцыйных онімаў сведчыць пра негатывныя адносіны да іх носьбітаў, ужываецца, каб абразіць чалавека ці пасмяяцца з яго. Такія антрапонімы могуць рыфмавацца з імёнамі, змяшчаць дадатковыя звесткі пра носьбіта або ўяўляць сабой трансфармаваныя гукавыя абалонкі імені: *Дуруша* – ад Андруша, *Падліза* – ад Ліза, *Тазік* – ад Тадзік, *Шурык* – ад Шурык, *Сэр Гей* – ад Сяргей.

Часам мянушка выкарыстоўваецца для называння цэлай сям’і: *Карабкі* – сям’я Карабіцкіх, *Дудкі* – сям’я Дудковых. Сямейныя мянушкі распаўсюджаны найперш у сельскай мясцовасці, дзе прыналежнасць да пэўнай сям’і, роду з’яўляецца важнай, часам нават вызначальнай характарыстыкай асобы.

Агульная сямейная мянушка, як правіла, адрозніваецца па форме ў старэйшых і малодшых, у мужчын і жанчын: галаву сям’і завуць *Чорт*, яго сына – *Чарток*, а жонку *Чарціха*; бацька *Сібірак*, жонка *Сібірачка*, сын *Сібірачок*.

Сямейныя мянушкі-патронімы па форме часта супадаюць з прыналежнымі прыметнікамі і ўтвараюцца ад імені гаспадара сям’і (*Лукашавы*, *Валодзевы*, *Федзіны*) ці ад назвы яго прафесіі або пасады (*Бондары*, *Кузняцы*, *Агранавы*, *Брыгадзіравы*).

Індывідуальныя патронімы могуць мець у сваім складзе не толькі суфікс *-ов-* (*Паўлючкова* – дачка Паўла), але і іншыя суфіксы (*Талян* – сын Анатоля, *Міцік* – сын Дзмітрыя, *Лаўрык* – унук Лаўрэнція, *Навумчык* – унук Навума, *Сцяпанішка* – дачка Сцяпана, *Цімоўна* – дачка Цімафея) і нават прыстаўкі (*Падцімх* – сын Цімафея).

Сямейныя мянушкі-матронімы, утвораныя ад імя гаспадыні, часта бываюць аманімічнымі з прыналежнымі прыметнікамі і ўключаюць суфікс *-ін-*: *Матроніны* (ад Матрона), *Клаўдзіны* (ад Клаўдзя).

Пры ўтварэнні андронімаў актыўна выкарыстоўваецца суфікс *-іх(а)*: *Лявоніха*, *Барысіха*, *Ніканорыха*, *Ільюшчыха*, *Валянцініха*, а таксама *Бараніха* (мужа называюць мянушкай *Баран* за ўпартасць), *Мошыха* (прозвішча мужа *Мошкін*); ужываецца таксама суфікс *-ін(а)*: *Сініцына* (мянушка мужа Сініца), *Зомбіна* (мянушка мужа Зомбі), *Гвоздзіна* (мянушка мужа Гвоздзь), *Краліна* (мянушка мужа Краль).

Суфікс *-іх(а)* настолькі актыўны пры называнні жанчын, што можа ўтвараць мянушкі нават ад прозвішчаў саміх жанчын: *Фраліха* (жанчына з прозвішчам Фралова), *Ляўчыха* (ад Ляўчук), *Новічыха* (Новікава), *Курашыха* (Кураш).

Такім чынам, мянушкі, у аснове паходжання якіх знаходзяцца антрапанімы адзінага, ўтвараюцца ад прозвішчаў, уласных асабовых імён, неафіцыйных найменняў не толькі саміх носьбітаў, але і іх сваякоў. Характарыстычная і азначальная функцыя ў такіх назвах выражаны ў значна меншай ступені, чым у мянушках, што апісваюць фізічныя, псіхічныя, маўленчыя і іншыя асаблівасці чалавека. Паводле структуры адантрапанімы мянушкі, як правіла, простыя, складаюцца з аднаго слова. У складзе такіх адзінак фіксуюцца разнастайныя суфіксы: *-іх-*, *-ов-*, *-к-*, *-ок-*, *-ін-*, *-ян-*, *-оўн-*, *-ішк-*, *-ух-* і інш. Састаўныя мянушкі тыпу *Вася У Квадраце* (бо Васіль Васільевіч) сустракаюцца значна радзей.

ПОЭЗИЯ КАК СРЕДСТВО ПОСТИЖЕНИЯ ЯЗЫКА И ЯЗЫК КАК СРЕДСТВО ПОСТИЖЕНИЯ ПОЭЗИИ

Н.Г. Сержантова

Поэзия во всей полноте своего значения есть начало и конец всего, логическое основание всех видов искусств и всякой творческой деятельности. Это самое подвижное, самое емкое и всеохватывающее искусство, которое задевает все тонкие струны души человека, помогает увидеть яркий красочный мир, познать красоту человеческих отношений и силу эмоций, учит сопереживать и осмысливать жизненные явления. Искусство поэзии более всех искусств соответствует природе Создателя, ибо таковой есть Слово: «Au commencement était le Verbe et le verbe était Dieu».